

KÜRESELLEŞEN YAŞLILIK VE YAŞLI BAKIM ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

Musa ŞAHİN*

ÖZET

Yaşlanma insan yaşamının doğal bir durumudur. Yaşlılık toplumsallaşmanın son evresidir. Endüstriyel yaşam, gelişim süreçlerinde toplumsal bozulmalara neden olmaktadır. Amaçbozumuna uğrayan sosyalleşme süreci, insanın yaşlanma hakkını tehdit etmektedir. Bu değişim küresel süreçlerle tüm dünyaya taşınmaktadır. Bu çalışma 'yaşlanma hakkını' eleştirel bir yaklaşımla tartışmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Yaşlanma, Yaşlılık Hakkı, Amaçbozumu, Toplumsal Bozulma

A CRITICAL APPROACH ON GLOBALISING ELDERLINESS AND CARE OF THE ELDERLY

ABSTRACT

Aging is a natural state of human life. Elderliness is the last phase of socialization. Industrial life causes social corruption in the process of development. Socialization process that suffered from degradation of aim has threatened the right to become older. This change has become widespread around the world with global processes. This study discusses 'the right to become old' critically.

Key Words: Aging, Elderly Rights, Social corruption, degradation of the aim.

1. GİRİŞ

Küreselleşme günümüzün en temel değişim sürecidir. Bu süreç batıyı merkez alarak çevreye doğru hareket etmektedir. Süreç; bilişim, iletişim, teknoloji ve kültür gibi pek çok süreçlerden oluşmaktadır. Bu süreçler dünyada genel geçer bir algı ve yaşam birlikteliği öngörmektedir. Ya da Batılı entelektüeller böyle bir zorunluluğu dayatmaktadır.

Bu görece öngörüler bir yana şu bir gerçek ki dünyada yaşayan toplumlar arası mesafe giderek ortadan kalkmaktadır. Toplumlar sorunları ve uygulamaları itibariyle birbirlerine yaklaşmaktadırlar. Bu yakınlaşma küreselleşmenin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Küreselleşme modernliğin bir yansıması ya da onun bir sonucudur. Modernlik temel belirleyici olarak dünyaya belli kazanımlar sağlamıştır. Bunların en temel olanı bireyselliklerdir. Ya da modernliğin insanoğluna en temel armağanı bireydir. Birey, bir ucunda fırsatlar diğer ucunda sorunlar olan bir modernlik doğrusudur.

Birey, bir taraftan bireysel beklentileri gerçekleştirme imkanı sunarken diğer taraftan da toplumsal sorunları artırmaktadır. Bu sorunların başında kuşaklar arası ilişkilerin bozulması ve toplumsal sürdürülebilirlik imkanının azalmasıdır.

* Yalova Üniversitesi, İİBF Sosyal Hizmet Bölümü-Yalova –Türkiye ; Asst. Prof. Yalova University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of Social Work, Yalova/Turkey

Bireyselleşmenin artması ile sosyalleşme süreci sosyal bozulma sürecine dönüşmüştür. (Kongar,1972,s.5) Bunun bir sonucu olarak, kuşaklararası barış bozulmuştur. Kuşaklar birbirine yabancılaşmış, kuşaklararası mesafe giderek açılmıştır. Kendine ve topluma yabancılaşan bir birey tipi ortaya çıkmıştır. Birey bağımlılıkla bağımsızlık arasında bocalamaktadır.

Bireyin toplumsal fonksiyonu bozulmuştur. Bu bozulma sosyal çözümlere yol açmıştır. Sosyal bozulmanın en önemli göstergelerinden biri kuşaklararası yabancılaşmadır. Üç kuşaklı aile yapısı erozyona uğramıştır. Bu durumdan en çok etkilenen toplumsal kesimlerden biri de 'yaşlı kuşak'tır.(Sekmen,2010,s.4)

Bozulan toplumsal fonksiyonlar kamu ve özel girişim araçlarıyla oluşturulan ara çözüm mekanizmalarıyla onarılmaya çalışılmaktadır. Bu çözüm mekanizmalarından biri de yaşlı bakım süreçleridir. Dünyanın Batıdan Doğuya doğru yayılan bir toplumsal gerçeklik olarak giderek yaşlanma, 'yaşlı bakımı' küresel bir soruna dönüştürmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın materyalini kaynaklarda belirtilen teorik referanslar; tesadüfi örnekleme elde ettiğim iki örnek olay oluşturmaktadır. Bu kaynaklar ve seçilen iki örnek olay ışığında teorik çerçevede yaşlılık konusu tartışılacak; yaşlılık, yaşlanma hakkı ve endüstri yaşamının getirdiği toplumsal bozulma eleştirel bir çerçevede analiz edilecektir.

3. KÜRESELLEŞME VE YAŞLANMA

Küreselleşme, yaşlanmayı ve yaşlı bakım hizmetlerini gelişmenin ve modernliğin doğal bir sonucu olarak sunmaktadır. Bu durum küresel yanılığın başka bir şey değildir. İnsan ömrünün ve yaşam kalitesinin artması elbette olumlu bir durumdur. Ancak, yaşlanma toplumsal fonksiyonun bozulmasına da işaret etmektedir. Bu bozulma toplumsal sürdürülebilirliğin zedelenmesi ve kuşak yabancılaşmasından oluşmaktadır. Toplumsal sürdürülebilirlik açısından yaşlanma, nüfus azalması ve kıtlığı toplumları tehdit etmektedir. Kuşak yabancılaşması, aile bağlarının zayıflaması, aile içi barışın bozulması ve sosyal mesafenin açılmasına yol açmaktadır. Kuşaklararası sosyalleşme sosyal bozulmaya, ilişkiler sosyal uyumsuzluğa dönüşmektedir.

4. SOSYAL SORUMLULUK, YAŞLANMA VE YAŞLI BAKIM

4.1. Sosyal Sorumluluk

Sosyal Sorumluluk, bireyin yaşam çemberinin içinde yer alan insanlara karşı farkındalığı ve bu çevreye çok boyutlu katılımıdır. Bireysel sorumluluk mahrem alandan başlayarak uzak çevreye doğru genişler. Hatta küresel bağlamda tüm dünyayı kuşatır. Özellikle öz sorumluluk alanını yani kendisini ve mahrem alanını kapsar. Bireyin mahrem alanını ailesi ve arkadaş grubu oluşturur.

Sosyal sorumluluk, bireyin hak ve görevlerinden oluşur. Bu bağlamda birey çevresinden hem alıcı hem de çevresine karşı verici konumundadır. Birey yetişkinlikte verici, bağımlılık süreçlerinde yani çocukluk ve yaşlılıkta alıcı durumundadır. Bu sorumluluk süreci mahrem yani kişiye özel bir nitelik taşır. Bu süreç aileyi ve kuşaklar arası ilişkiyi oluşturur. Bu var olma süreci; dede, torun ve ebeveynlerden oluşur. Bireyin var oluşunu teminat altına alan bu süreci ayakta tutan sosyal sorumluluk bilincidir. Bu bilinç ortadan kalkarsa bireyin varlığı tehdit altına girer. Bireyleri bir arada tutan bu sorumluluk ilişkisidir. Bu ilişki bozulursa birey, yörüngesinden çıkarak kayıp giden yıldız gibi toplumsal süreçlerde kaybolur gider.

Sosyal sorumluluk iki boyutludur. Bu boyutlardan biri bireysel diğeri de kurumsal sorumluluktur. Bireysel boyutu, bireyin kendine ve ailesine karşı hak ve görevlerinden; kurumsal boyutu ise ailenin birbirlerine karşı hak ve görevlerinden oluşur. Bu bağlamda kurumsal sosyal sorumluluğun amacı ailenin varlığını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktır.(Sarıkaya,2009,s.68) Bu nedenle doğal olan insanın aile içinde doğup, aile içinde yetişmesi ve yaşlanarak aile bireylerinin yanında hayatını tamamlamasıdır.

4.2. Yaşlanma ve Yalnızlaşma

İnsanın yaşamı, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık süreçlerinden oluşmaktadır. İnsanın en temel yaşam haklarından birisi de aile ortamı içinde yaşlanması ve yaşlılığını sürdürmesidir. Ancak bu temel hak modernliğin bir yansıması olarak küresel süreçlerin tehdidi altındadır. Çünkü birey sosyal çevresi tarafından dışlanmaktadır. Çekirdek ailenin yaygınlaşması, giderek tek eşli aile sayısının fazlalaşması yaşlı kuşağın reddedilmesine yol açmaktadır. Bu reddiyeci yaşam tarzı, modernliğin bir gereği gibi öngörülmektedir.

Modernliğin temel parametrelerinden biri de bireyselliktir. Bireysellik, insanın sorumluluk alanını tehdit ederek öz yıkım ve aynı zamanda sosyal yıkıma yol açmaktadır. Bireyi çok yönlü olarak yalnızlaştırmaktadır. Bireyin sorumluluk alanını kendisiyle sınırlayarak çevresine karşı yabancılaştırmaktadır. Bu yabancılaşma 'uygar kayıtsızlık' olarak tanımlanmaktadır. Kayıtsızlık bireye ve çevresine yalnızlaşma olarak yansımaktadır. Yabancılaşma ve kayıtsızlık kuşaklararasıda dışlanmaya ve yalnızlaşmaya yol açmaktadır.

Yalnızlık yaşlı kuşağın en temel sorununu oluşturmaktadır. Yalnızlık, yaşlıyı maddi ve manevi anlamda desteksiz bırakmaktadır. Sosyal desteğini kaybeden yaşlı, bireysel desteğini de kullanamaz duruma düşmektedir. Bu durumda başkalarının desteğine yani dış desteğe ihtiyaç oluşmaktadır. Bu oluşum toplumsal bozulmanın temel göstergesidir.

Dış destek ya satın alınarak sağlanmakta ya da gönüllülerce oluşturulan iyilik süreçleriyle karşılanmaktadır.

4.3. Yaşlı Bakım

Yaşlı bakımı, dünyada giderek artan bir küresel soruna hem de evrensel bir meslek alanına dönüşmektedir. Yaşlı bakımı yaşlanmanın doğal bir sonucu gibi görülmektedir. Ya da modernliğin bir gereği ve doğal bir sonucu gibi küresel süreçlerle tüm dünyaya taşınmaktadır. Gerçekten yaşlı bakımı yaşamın bir doğal parçası mıdır? Yaşlanma doğaldır; ama yaşlı bakımı zannedildiği gibi masum bir olgu değildir. İnsanın mahrem alanı içinde yani yaşam çemberi içinde, kendi doğal aile ortamında, bakımı doğaldır. Ancak bunun kamu sorumluluk alanı olarak görülmesi gerçekten doğal mıdır? Konunun bu boyutu tartışılmalıdır.

Yukarıda değinildiği gibi yalnızlaştırmanın bir ürünü olarak yaşlı bakımı doğal değildir. Toplumsal bozulmanın bir göstergesidir. Yaşlılar bugün sosyal dışlanmanın tehdidi altındadırlar. Her hizmet türü olduğu gibi sosyal hizmet ve onun içinde yer alan yaşlı bakımı da sosyal devletin sorumluluk alanı içinde düşünülmektedir. (Cılga,2009,s,7) Bu durum bilim ve toplum politikalarıyla desteklenmektedir. Bu algı tarzı ve modernliğin temel göstergesi bireysellik yaşlı bakımını ötekileştirmekte ve sosyal dışlanmanın meşruiyet alanını oluşturmaktadır.

Yaşlı bakımı toplumsallaşma süreçlerinin doğal ortamında yani ailede gerçekleştirilmelidir. Ailenin bireysel ve kurumsal sorumluluğunu başka kurumlara ve sorumluluk alanlarına devretmesi toplumsal bozulmaya yol açar. Bozulan toplumsal düzenin kayıpları asla telafi edilemez sonuçlar doğurur.

Yaşlı bakım hizmeti, aile bireyleri olmayan, sürdürülebilir çevre şartlarına sahip olmayan yaşlılar için dışardan hizmet satın alarak veya iyilik süreçlerine dayalı olarak gönüllü kurumlarca sağlanabilir. Bu hizmet desteğini üretmek, toplumsal sorumluluğun bir gereğidir.

Bu bağlamda yaşlı bakımının nasıl, nerede ve kimler tarafından hangi yöntemlerle gerçekleştirileceği enine boyuna tartışılmalı bu konudaki ulusal birikimler karşılıklı olarak paylaşılmalıdır.

Sosyal dışlanmaya tekrar vurgu yapmak istiyorum. Sosyal dışlanma ve bunun bir sonucu olarak yaşlıların dışlanması yasalarla, ekonomik, sosyal, siyasi, ahlaki, kültürel ve bilimsel süreçlerle desteklenmektedir. Küresel araçlarla da tüm dünyaya taşınmaktadır. Tek kişilik aile, boşanma, parçalanmış aile, çekirdek aile, nikahsız birliktelikler, insanı metalaştırma vb süreçler aileyi yani insan neslinin çoğalma ve varlığını sürdürme alanını tehdit etmektedir. Toplumsal bozulmanın göstergeleri olan bu süreçler küreselleştikçe yaşlı bakım ihtiyacı da aynı oranda artmaktadır.

5. KUŞAKLARARASI YABANCILAŞMA: KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ

Kuşaklararası yabancılaşıma ve toplumsal bozulmayı örnek olay yöntemi ile yaşanmış ve yaşanmakta olan iki farklı olayı karşılaştırmalı olarak analiz ederek konuyu irdelemeye devam edeceğim. Modern yaşamın insanın doğasını nasıl tahrip ettiğini irdeleyeceğim. İlk Örnek genç kuşaktan.Bu örnekte genç kız, nasıl bir toplumsal bozulma içinde olduğunu kendi algılarıyla anlatmaktadır.

T.T.”Çevremde tanıdığım yaşlıları gözlemledim geçen hafta. Çarpık bir akraba ilişkisine sahip olduğum için ben birden fazla babaanneye ve ikiden fazla dedeye sahibim. Kişisel olaylardan uzak, oldukça duygusal yaklaştım onlara. Öz ya da üvey hepsini sever bir durumda buldum kendimi. Oysaki öz dedeme nasıl da kin beslerdim içimde yıllardır beni görmek istemediği için.

Geçen gün anneannemi aradım. Eskiden olsa annem arar ve daha sonra telefonu elime tutuştururdu, mecburmuş gibi konuşmaya başladım. Ama bu sefer öyle olmadı, kendim elimi uzattım telefona ve çok acı bir gerçek anneannemin telefonunu bilmiyorum: Utana sıkıla anneme sordum ve telefonu tuşladım. Karşımda hayattan bezmiş bir anneanne sesi duydum. Yılmadım ve gülümseyerek umutla O’na “Anneanneciğim nasılsın bir tanem.” dedim. Öyle bir ses tonuyla karşılık verdi ki o an boğazım düğüm düğüm oldu sanki. Uzun uzun konuştum O’nunla. O ikide bir ‘Çok yazıyor yavrurum hadi sonra konuşuruz.’ dese de öyle çok şeyim varmış ki O’na anlatacağım ve ondan duyacağım. İsterse bir servet gelsin faturamda umurumda değildi. Gördüm ki bir telefon bile Onlara mesafeyi unutturuyor. Bu duygu seli ile öz dedemi araştırmaktayım. Bakalım bu duygu bana neler yaşatacak...’

(<http://www.xing.com/net/ss/sosyal-sorumluluk>).

İkinci örnek olay da yaşlı kuşaktan bir bayana ait. Birlikte yaşamına göz atalım.

‘65 yaşındaki M.D. 7 yıldır huzur evinde kalıyor. Genç yaşta evlenip Erzincan’a yerleşir. Huzur evinde kalıp orada ölümü beklemek hiç düşünmediği bir durumdur. 20 yaşında eşi vefat eder. Yalnız kalan M.D. bir daha evlenmez. Baba evine döner. Varlıklı bir aile kızıdır. Çocukluğunun çok renkli geçtiğini söyler. Huzur evindeki durumunu şöyle anlatır: ‘Ben burada ölmekten çok korkuyorum ve çok zoruma gidiyor. Beni buraya kimse getirmedi. Bir gün hastaneden çıktım ve kardeşime yük olduğumu düşündüm, geldim huzur evine. Buraya geldiğimden kimsenin haberi yoktu. İlk gecemde ne yaptığımı ben de bilmiyorum. Buradaki diğer kader arkadaşlarıma baktıkça teselli buldum. Alışmak zor oldu.7 yıldır gözyaşlarımı içime döktüm. Benim burada olduğumu öğrenenler de çok şaşırıldı. Onlar da çok ağladılar; beni yanlarına almak istediler; ancak her biri Türkiye’nin bir yerinde. Ben kimseye yük olmak istemedim. Allah kimseyi bu duruma düşürmesin.’”

(<http://www.erkincan24com>)

Her iki olay bize göstermektedir ki insan hızla yaşamın temel amacından uzaklaşmaktadır. Bu durum endüstrinin toplum üzerindeki yıkıcı egemenliğinin bir sonucu ortaya çıkan bir toplumsal bozulma göstergesidir. İnsanın var olma amacı bozguna

uğramaktadır. Amaç bozumu, bireyleri birbirinden uzaklaştırarak insanı kendi çevresine yabancılaştırmaktadır. Yukarıdaki iki örnekte görüldüğü gibi yaşamın ve ailenin temel amacını oluşturan birliktelik, dayanışma, işbirliği ve paylaşma gibi ana değerler modernliğin sunduğu referanslarla ters yüz edilmektedir. İnsanlar yaşamın özünden hızla uzaklaşmaktadırlar. (İllic,1995,ss.145-147)

Küreselleşme sosyal kurumun temel ilkesi olan aidiyet bilincini yok etmektedir. Sosyal atom, modernliğin getirdiği süreçlerle parçalanmaktadır. Yukarıda değindiğim gibi modernliğin temel parametreleri bilim, teknoloji ve kültürel süreçlerle meşrulaştırılarak aidiyet bilinci yerini ayrışma bilinci ile ters yüz edilmektedir. Dahası sosyal politikalarla bu süreç desteklenmekte ve teşvik edilmektedir. Sayıları gittikçe artan huzur evleri, yaşlı bakım evleri, çocuk evleri, sığınma evleri kuşakların birbirlerine karşı aidiyet duygusunu aşındırmaktadır.

6.YAŞLILIĞIN METALAŞTIRILMASI

Modernliğin getirdiği toplumsal bozulma süreçleriyle beraber yaşlılara bakış ve yaşlanma algısı da değişmektedir. Yaşlanma ailenin doğal ortamında üç kuşak arasında yaşanması gerekirken özellikle yaşlı kuşak doğal ortamından uzaklaşmaktadır. Yaşlıya bakmak aile bireylerinin ortak bir sorumluluğu iken bu sorumluluk kamusal bir sorumluluğa dönüşmüştür. Yaşlı bakımının kamusallaşması beraberinde yaşlılığı metalaştırma tehlikesi ile karşı karşıya getirmiştir. Dünyada bir yaşlı bakım hizmet sektörü doğmuş; yaşlı bakım mesleği ve profesyoneller ordusu ortaya çıkmıştır. Yaşlılık hizmetleri küresel bir yatırım alanına dönüşmüştür.

Doğal yaşlanma bir yaşlılık yanığına dönüşmüştür. Yaşlıların çaresiz, tükenmiş bir kuşak; ailenin ve toplumun sırtında bir yük olarak görülmesine yol açmıştır. Bu küreselleşen ön yargı, yaşlıların dışlanmasını meşrulaştırmakta; aileyi oluşturan üç kuşak arasındaki doğal süreci bozmaktadır. (<http://www.pdrciyiz.biz/yaslilik>)

Modernliğin getirdiği değerlerin kişisizleştirilmesi süreçleriyle küresel bağlamda yaşlılık kültürünü değiştirmiştir. Bir yaşlı güçsüzler ordusu yaratılmıştır. Zengin ya da fakir kişilerden oluşan bu grup bağımlılık nedeniyle modern yoksullar haline gelmiştir. Toplumun en bilge kuşağı giderek güçsüzleşmiş ve aciz duruma düşmüştür. Acizleştirici bağımlılık aracılığıyla yaşlılar çaresizleşiyor ve sonra bakım bir ihtiyaç haline getiriliyor. Profesyonel destek arayışı artıyor. Zamanla bu durum daha önce değindiğim gibi bilim, teknoloji ve diğer küresel araçlarla normalleştiriliyor. (İllic,1995,ss.151-154)

Yaşlı kuşak artan bir hızla ekonomik yatırım alanına dönüşüyor ve gelir kaynağı olarak görülüyor.

7.SONUÇ

Modernlik bireyselleşmeyi artırmakta, küreselleşme süreçleri ise tüm dünyaya yaymaktadır. Artan bireysellik toplumsal süreçlerde fonksiyon bozulmalarına neden olmaktadır. Toplumsal bozulma sosyal çözülmeye dönüşmektedir. Sosyal çözülmelerin en çok etkilendiği alan insan yaşamının varlık alanı olan ailedir.

Ailedeki bağlar zayıflayarak rol değişimine uğramakta; bunun sonucunda kuşaklararası mesafe açılmaktadır. Aileyi oluşturan üç kuşak birbirinden uzaklaşarak birbirine yabancılaşmaktadır.

Yabancılaşma, üç kuşağı da etkilemektedir. En çok etkilenen kuşak çocuk ve özellikle yaşlı kuşaktır. Yaşlı kuşak, endüstriyel yaşamın bir sonucu olarak isteyerek veya istemeyerek yetişkinler tarafından dışlanmaktadır.

Toplumsal bozulma, bireysel sorumluluk alanını daraltırken gönüllülük ve kamu sorumluluk alanını büyütmektedir. Yaşlı bakımı bir kamu görevine dönüşmektedir. Toplum

yaşlı kuşağı ötekileştirmektedir. Hizmet satın alınmasının ortaya çıkışı ve artması yaşlı kuşağı metalaştırmaktadır. Bu durum 'yaşlı bakım sektörü' ile meşrulaştırılmaktadır. Yaşlı bakım geliştirmekte olan ülkelerde istihdam yarattığı için sevinç yaratırken; gelişmiş ülkelerde kamu bütçelerini ve kamu vicdanını tehdit etmektedir.

Toplumsal bozulma insanın yaşama cesaretini ve yaşama tutunma çabasını aşındırmakta; fiziksel, ruhsal ve sosyal çöküntülere neden olmaktadır.

8.TARTIŞMA

Yaşlılarımızın ötekileştirilmesine ve yaşlı bakımının kamu vicdanına bırakılmasına sevinecek miyiz; yoksa üzülecek miyiz?

İnsan yaşamının varlık alanı olan ailenin çözülmesine ve kendine yabancılaşmasına seyirci mi kalacağız?

Bizim yapamadıklarımızı, kamu adına devlet, yerel yönetimler veya gönüllü kuruluşlar yapıyor diyerek bir çeşit günah çıkartan genç ve yetişkin kuşakları ödüllendirecek miyiz?

Modernliği ve getirdiklerini saf bir gerçeklik olarak görmeye devam edecek miyiz? Yoksa modernliği tartışarak fırsatlarından doğru yararlanmaya; tehditlerine karşı birlikte koruyucu önlemler almaya çaba mı sarf edeceğiz. İnsan yaşamı ve sürdürülebilirliği her türlü bireysel ve toplumsal menfaatin üstündedir. İnsanın iç ve dış barışı her geçen gün bozulmaktadır.

KAYNAKÇA

Cılga, İbrahim, (2009), 'Sosyal Dışlanmanın Dinamiği, Bilimin, Mesleğin Dışlanması ve Öngörüler', Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt,20, Sayı:2, Ekim, HÜ İİBF, Ankara

Ilıc, Ivan, (1995), Sağlıkın Gaspı, Çev: Süha Sertabiboğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Kongar, Emre, (1972), Sosyal Çalışmaya Giriş, Sosyal Bilimler Derneği Yayınları:G-2, Ay yıldız Matbaası A.Ş. , Ankara

Sarıkaya, Muammer, (2009), 'Kurumsal Sosyal Sorumluluk', Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik, Beta , İstanbul

Sekmen, Tuğba, (2010), Yaşlılıkta Toplumsal Gelişim, <http://www.pdrciyiz.biz/yaslilik>, Erişim, 18.04.2010

<http://www.xing.com/net/ss/sosyal-sorumluluk-tartisma-kosesi-256213>, Erişim: 13.04.2010

<http://www.erzincan24com/News-file-article-sid-6656.html> , Erişim: 18.04.2010

(<http://www.pdrciyiz.biz/yaslilik-ile-ilgili-kalip-yargilar-yanlis-inanislari6481>), Erişim: 18.04.2010